

Om översättning av svordomar och skällsord med språkväxling i Jens Lapidus romaner *Snabba cash* och *Aldrig fucka upp*

Mona Enell-Nilsson och Minna Hjort

In our study of Swedish crime fiction author Jens Lapidus' two novels, *Snabba cash* from 2006 and *Aldrig fucka upp* from 2008, we investigate multilingual swearwords and insults and their translation into Finnish, German and English. Similar to its spoken counterpart, literary code-switching (or language switching) makes good use of swearwords, insults and other types of affective language and set expressions. Both multilingualism and taboo expressions present translators with very particular challenges as the language milieu changes. In the analysis presented in this article, we are especially interested in whether other-language items and taboo vocabulary are preserved or normalized in the translations, and discuss the translations in relation to the instructions of the author, which exceptionally were also available for this material. The results show that while the translations favour retaining multilingualism and taboo language, the solutions vary according to language and linguistic function.

Nyckelord: Jens Lapidus, skällsord, språkväxling, svordomar, översättning

1 Introduktion

I den här artikeln granskar vi vad som händer med språkmöten i skönlitteratur då ett litterärt verk översätts. Undersökningsmaterialet består av Jens Lapidus romaner *Snabba cash* (2006) och *Aldrig fucka upp* (2008), i fortsättningen förkortade SC och AFU, samt böckernas finska, tyska och engelska översättningar.¹ De två översättningarna till respektive språk har gjorts av en och samma översättare. Romanerna är stora försäljningsframgångar och de har översatts till fler än 20 olika språk. De svenska romanerna innehåller många olika typer av språkmöten. Lapidus blandar för det första olika svenska varieteter såsom standardsvenska, domstolsprotokoll med kanslissvenska, slang och rinkebysvenska. För det andra finns många inslag av främmande språk i romanerna, till exempel engelska, arabiska, spanska och serbiska. Språkmötena är en utmaning för översättarna, vilket Lapidus har varit medveten om. Han har skickat en

---

¹ Analysen av SC presenteras även i Enell-Nilsson & Hjort (2013).

ordlista till översättarna där han förklarar slanguttryck och främmande ord, och han anger dessutom sina önskemål då det gäller hur ord och uttryck från andra språk ska översättas (Lapidus 2007; Koivunen 2013). Lapidus (2007) konstaterar att då det gäller engelska ord kan översättaren bestämma om de behålls på engelska eller översätts till slanguttryck som passar bättre i målspråket. Däremot anser han att ord på serbiska, spanska och arabiska inte bör översättas. Det här är ett exempel på att en annan aktör än översättaren kan påverka hur en måltext utformas. Andra sådana aktörer som direkt kan influera måltexten är till exempel förlagsredaktörer, medan bland annat feedback från recensenter eller läsare indirekt kan ha en inverkan på hur en senare måltext formuleras. Lapidus formulering är emellertid en rekommendation, han låter översättarna fatta de slutgiltiga besluten.

Av de olika språkmötena i romanerna har vi valt att granska hur svordomar och skällsord med språkväxling översätts till finska, tyska och engelska. Vid sidan av blandningen av varieteter och språk är den rikliga förekomsten av svordomar och skällsord i romanerna något man som läsare lägger märke till. Romanerna innehåller många hundra svordomar och skällsord, varav en del innehåller språkväxling. Ett sådant exempel finns genast i titeln till den andra romanen, *Aldrig fucka upp*. Skällsord och svordomar är typiska talspråksmarkörer och utgör en betydande del av exemplen med språkväxling i romanerna. Detta stöds av Lanttos (2012: 2) konstaterande att svordomar ofta finns med i sekvenser med kodväxling, bland annat på grund av uttryckens affektiva och formelaktiga karaktär. Blandningen av språkväxling och svordomar är intressant att granska i och med att de två fenomenen har gemensamma drag. Båda kan användas för att uttrycka känslor, som stilistiska medel och för att förmedla humor (Lantto 2012: 1, 8). Att analysera användningen av svordomar och skällsord med språkväxling i en skönlitterär kontext skiljer sig från en talspråklig kontext på det sättet att valet och kombinationen av språkväxling och svordomar i en skönlitterär text normalt är ett resultat av en längre process och flera omarbetningar, medan talspråkssituationer kännetecknas av spontanitet (Davies & Bentahila 2008: 3).

I kapitel 2 behandlar vi termen *språkväxling* och vad som avses med den. Därefter går vi i kapitel 3 in på definition och klassifikation av svordomar och skällsord, och ger en

översikt över dem med språkväxling i de svenska källtexterna. Översättningslösningarna i de finska, tyska och engelska romanerna presenteras i kapitel 4. I kapitel 5 sammanfattas slutligen de centrala aspekterna.

2 Språkväxling

För att beteckna språkmötena i romanerna använder vi termen *språkväxling*, som bland annat Eriksson och Haapamäki (2011: 45) har använt då det gäller blandningen av olika språk i litterära texter. *Språkväxling* avgränsar de från *varietetsväxling*, det vill säga språkväxling innebär att olika språk och inte olika varieteter av samma språk blandas. De skiljer på två huvudkategorier: *latent* eller *implicit språkväxling* och *manifest* eller *explicit språkväxling*. Latent språkväxling innebär att ett annat språk än textens huvudspråk är närvarande i texten även om texten genomgående är skriven på ett och samma språk. Manifest språkväxling betecknar att texten innehåller ord eller sekvenser på ett eller flera andra språk än textens huvudspråk. (Eriksson & Haapamäki 2011: 45.) De analyserade romanerna av Lapidus är exempel på litterära texter med manifest språkväxling.

I fråga om termen *språkväxling* konstaterar Eriksson och Haapamäki (2011: 45) vidare att de ”låter denna term täcka både lån och kodväxling i tidigare definitioner” – två termer som ofta används om blandningen av olika språk i talat språk. Kodväxling och lån har i litteraturen bland annat beskrivits som resultat av samma kognitiva process (bl.a. Myers-Scotton 1993: 163), och gränsdragningen mellan kodväxling och lån är i praktiken problematisk. I vårt undersökningsmaterial finns flera exempel som ligger på gränsen mellan lån och kodväxling, och därför fungerar termen *språkväxling* som övergripande term väl också för vår analys. Man kan exempelvis diskutera om *shit* i talad svenska uppfattas som kodväxling eller som lån:

- (1) De fick komma fram till kassan. Tvåhundrafemtio kronor var. Shit, det kostade att ligga på topp. Men det var skit samma nu – de hade blivit insläppta. (AFU: 89.)

Om gränsdragningen sker utgående från hur etablerat ordet är i talad svenska, kan man anse det vara lånord (t.ex. Ljung 2006: 74; Beers Fägersten 2012). Också det faktum att det är fråga om ett enstaka ord och graden av anpassning till svenskan skulle kunna motivera att det kategoriseras som lån. I SC finns exempel 2 där *shit* används i en lindrig svordom. Svordomen har bildats i svenskan och det kunde tolkas som ett tecken på anpassning:

- (2) Han borde kunna kränga tjugo gram. Minst. Han multiplicerade. En natts vinst: tiotusen. Shit pommes frites. (SC: 55.)

I det här sammanhanget går vi inte närmare in på gränsdragningen utan konstaterar att *språkväxling* används som övergripande term. Däremot utesluter vi så kallade betydelselån och utgår i vår analys ifrån att manifest språkväxling innebär att åtminstone ett ord har en form som är kännetecknande för ett annat språk. Följande exempel anser vi därför inte vara en svordom med språkväxling:

- (3) ”Jag är ledsen. Vi tar inga kontantavgifter längre. Det slutade vi med för två år sen. Du kanske borde kontakta ditt socialkontor?” Knulla. (SC: 98.)

I exempel 3 används *knulla* som interjektion, möjligen under påverkan av engelskans *fuck* eller också spanskans *joder* (spansktalande person tänker i SC), men i och med att svordomen till formen är svensk ingår den inte i vår analys.²

3 Svordomar och skällsord med språkväxling i SC och AFU

I exemplen i kapitel 2 ovan finns några svordomar och skällsord med språkväxling som förekommer i de analyserade romanerna. De flesta språkbrukare kan oftast ge en rad med exempel på svordomar och skällsord, men en vetenskaplig definition och gränsdragning är inte helt enkel (Ljung 1983: 278). I vår analys utgår vi från uppfattningen att svordomar är affektiva ord eller uttryck som baserar sig på någon form av tabu. Tabun är kopplade till ordens egentliga eller bokstavliga betydelse, men som

---

² Intressant är att *knulla* här används som utrop av irritation, en användning som Ljung (2006: 74) diskuterar som ”ett exempel på en verkligt radikal påverkan” och som han konstaterar att han inte fann då han 2005 undersökte svordomar bland ungdomar i Tensta.

svordomar används orden inte i den betydelsen utan vanligtvis för att uttrycka någon slags emotion eller attityd. Om man till exempel använder ordet *skit* i betydelsen 'avföring' är det inte en svordom, men däremot då ordet används som interjektion, *Skit!*, eller i betydelsen 'dålig', som till exempel i *Filmen var skit* (bl.a. Andersson & Trudgill 1992: 53; Hjort 2007, 2014). Till skällsorden räknar vi i det här sammanhanget pejorativa ord och uttryck som innehåller någon typ av tabu. Skällsorden kan vara till exempel rasistiska, sexistiska eller anspela på en sexuell minoritet.

I SC finns sammanlagt 50 svordomar eller skällsord med språkväxling, i AFU är de 89 till antalet. I tabell 1 finns en översikt över de språk som används.

Tabell 1. Svordomar och skällsord enligt språk

Språk	Antal i SC	Antal i AFU
Engelska	35	75
Spanska	13	12
Arabiska	2	1
Polska	0	1
Sammanlagt	50	89

Som det framgår av tabell 1, är det i båda romanerna i en klar majoritet av fallen fråga om språkväxling med engelska. I SC finns det ett antal svordomar och skällsord med spansk språkväxling, eftersom en av huvudpersonerna, Jorge, är barn till chilenska invandrare och talar både svenska och spanska. I AFU finns Jorge med endast som biperson och där finns endast ett exempel på ett spanskt skällsord – *cabrón* – använt av Jorge. I den här romanen talar däremot en av huvudpersonerna, Mahmud, svenska och arabiska, vilket återspeglas i ett antal svordomar och skällsord med arabisk språkväxling.³ I SC används *abbou*⁴ och förutom det förekommer bland annat *sharmuta* i AFU. I AFU finns slutligen ett exempel på ett polskt skällsord, *kurwa*.

³ Vi vill tacka språkexperten och översättaren Norah Alkharashi för hjälpen med det arabiska språket.

Svordomarna och skällsorden används i romanerna i olika språkliga funktioner, och tabell 2 visar fördelningen mellan dessa. Klassifikationen baserar sig på en mera omfattande klassifikation av svordomar och skällsord i finskan (Hjort 2014).

Tabell 2. Svordomar och skällsord enligt språklig funktion

Funktion	Antal i SC	Antal i AFU	Exempel
Interjektion	20	36	<i>Fuck.</i>
Förstärkande uttryck	2	5	<i>Allti-fucking-hop.</i>
Riktade pejorativa uttryck	11	24	<i>Fuck den pajade foten.</i>
Konstruktioner baserade på svordomar	17	24	<i>Men de fuckade upp det.</i>
Sammanlagt	50	89	

Svordomar kan stå självständigt som interjektioner, andra exempel än det i tabell 2 är *shit*, *abbou*, *joder*, *mierda*, eller de kan vara en del av en interjektionskonstruktion, som i *shit pommes frites* (jfr exempel 3). Svordomarna kan vidare förstärka eller ge en tilläggsbetydelse till ett efterföljande substantiv, adjektiv eller adverb. I SC och AFU är *fucking* det vanligaste i den här funktionen och som exemplet i tabell 2 visar kan det också användas som infix. Som riktade pejorativa uttryck klassificerar vi dels skällsord och dels förbannelser som är riktade mot en person eller en sak. Andra exempel än det i tabell 2 är *bitch*, *sharmuta* och *pendejo*. I båda de analyserade romanerna är den vanligaste svordomen med språkväxling engelskans *fuck*. I romanerna finns en rad exempel på konstruktioner som är baserade på svordomen: *fucka*, *fucka upp*, *uppfuckad*, *fuck-up-risk*. Som det framgår av tabell 2 är *fuck* en svordom som kan användas i alla fyra funktionerna. I de svenska romanerna har vi inte hittat andra svordomar med språkväxling som används så mångsidigt.

⁴ I Enell-Nilsson & Hjort (2013) analyserades *abbou* enligt <http://sv-slang.wikidot.com/invandrarsvenska> som en turkisk svordom.

4 Analys av de finska, svenska och tyska översättningarna

Att översätta litterära texter med språkväxling innebär en utmaning för översättaren, eftersom den språkliga situationen i källkulturen är annorlunda än i målkulturen, och skillnaderna i de associationer som användningen av främmande språk väcker kan vara mycket stora (Delabastita & Grutman 2005: 27; Grutman 2006: 18). En extra stor utmaning innebär det för översättaren om källtexten innehåller ord eller sekvenser från språk som är helt okända för de flesta läsarna i målkulturen eller då det språk som används i källtexten är det språk man översätter till (bl.a. Grutman 2006: 22–23; Hermans 2007: 44; Tiittula & Nuolijärvi 2013: 353). Den första utmaningen kan anses gälla till exempel de arabiska elementen i de finska översättningarna och den senare de engelskspråkiga översättningarna i vårt undersökningsmaterial.

En utmaning för översättaren utgör även de olika litterära funktionerna som språkväxlingen kan ha i källtexten. Den kanske vanligaste funktionen är att placera texten i en viss språklig eller kulturell miljö genom att skapa en illusion av en viss persons eller viss grups språkbruk (Tidigs 2007; Eriksson & Haapamäki 2011: 43; Tiittula & Nuolijärvi 2013: 355). Med hjälp av språkväxlingen kan man dessutom skapa olika grupperingar i den värld som texten beskriver och den är till exempel ett sätt att beskriva känslor och förmedla humor (se även Enell-Nilsson & Hjort 2013: 97–98). Språkväxlingen i Lapidus romaner speglar bland annat Stockholms multikulturella och flerspråkiga storstadsmiljö, och det finns många exempel där ord och uttryck från invandrarspråk förekommer i talspråket. Det kan vara ord och uttryck från ett språk som personen i romanen talar eller ord och uttryck från andra språk som är vanliga i svenskt talspråk i den miljö som skildras. Ett exempel i Lapidus romaner är den tidigare nämnda personen Jorge, som har chilenskt påbrå men som förutom spanska ord och uttryck använder engelska och arabiska ord och uttryck. Ett annat exempel är personen Mahmud, som också tidigare nämndes, som vid sidan av arabiska ord och uttryck använder ord och uttryck från engelska och en gång från polska. Att romanerna innehåller så många engelska svordomar och skällsord beror på att dessa har blivit en central del av svenskt talspråk (Beers Fägersten 2012).

4.1 Översättningslösningar

För vår analys har vi inte funnit någon klassifikation då det gäller möjliga översättningslösningar i fråga om skällsord och svordomar med språkväxling. Det finns däremot några klassifikationer då det gäller uttryck med språkväxling i litterära texter och i översättningar (bl.a. Sternberg 1981; Ingo 1990). Den klassifikationsmodell som vi använt här och i Hjort & Enell-Nilsson 2013 (se tabell 3) baserar sig till viss del på Ingos (1990: 92) kategorier, men den är framför allt ett resultat av vår analys av Lapidus romaner. Vi använder termen *översättningslösning* – inte *översättningsstrategi* – för att betona att det handlar om en kategorisering av fenomen som hittas i måltexterna, inte av de beslut som fattas i översättningsprocessen (jfr bl.a. Zabalbeascoa 2000). Detta har vi också försökt beakta i benämningen av kategorierna.

Tabell 3. Översikt över översättningslösningar i undersökningsmaterialet

Svordom/skällsord med språkväxling har	Språkväxling bibehålls (+) bibehålls ej (-)	Tabu bibehålls (+) bibehålls ej (-)	Exempel T = tyska E = engelska F = finska
bevarats	+/-	+	<i>Shit, vad hon var läcker.</i> T: <i>Shit, wie sexy sie aussah.</i> E: <i>Shit, she was fine.</i>
översatts till målspråket	-	+/-	<i>Vilken bullshit.</i> F: <i>Täyttä paskaa.</i> <i>Joder⁵, vad han längtade ut.</i> T: <i>Oh, wie er sich danach sehnte.</i>
bevarats och förklarats	+	+	<i>Chara.</i> T: <i>Khara, Scheiße.</i>
strukits	-	-	<i>Ja just det, Jesus.</i> F: <i>Niinpä.</i>
lagts till	+	+/-	<i>Hur många kamphundar eller tuffa tatueringar han än skaffade: en pussy.</i> T: <i>Wie viele Kampfhunde oder abgefuckte Tattoos er sich auch zulegte: Er war ein Weichei.</i>

Den första översättningslösningen går ut på att källtextens sekvens med språkväxling finns kvar i måltextern i samma form eller i något modifierad form (jfr Ingo 1990: 92). Ett exempel på en modifierad form är då substantiv med språkväxling skrivs med stor bokstav enligt tyskans rättskrivningsregler, som *Bitch* och *Bullshit*. Den här översättningslösningen innebär att ordet som baserar sig på något tabu alltid finns kvar, medan språkväxlingen antingen bibehålls eller försvinner, beroende på vilket målspråk det handlar om. I de finska och tyska översättningarna finns språkväxlingen alltid kvar, men i den engelska översättningen försvinner källtextens språkväxling naturligtvis då det är fråga om engelska skällsord och svordomar.

⁵ En del av skällsorden och svordomarna med språkväxling, som *joder* här, är markerade med kursiv stil i de svenska källtexterna. Kursivering är vanligare i SC än i AFU. Vi går inte närmare in på det här, eftersom en analys av kursiveringarna i SC finns i Enell-Nilsson & Hjort (2013).

Den andra kategorin handlar om att ett målspråkligt ord eller uttryck används i måltexten. Måltextens sekvens kan innehålla ett tabuord eller vara ett ord eller uttryck utan tabu med samma funktion som källtextens ord eller uttryck med språkväxling.

Den tredje kategorin omfattar de fall där källtexten och måltexten innehåller en svordom eller ett skällsord med språkväxling och där det dessutom i måltexten finns en förklaring (jfr Ingo 1990: 92). I vårt undersökningsmaterial är det översättningar till målspråket, men förklaringen kunde också vara en metaspråklig kommentar eller en fotnot.

Den fjärde kategorin innebär att sekvensen med språkväxling i källtexten har strukits i måltexten, men meningen där sekvensen ingår finns kvar i måltexten. I vårt undersökningsmaterial finns det några exempel där en del av källtexten av någon anledning inte finns med i måltexten. Dessa har vi inte (som Ingo 1990: 92) kategoriserat som strykningar, utan vi har uteslutit dem från analysen, eftersom det närmast verkar vara fråga om slumpmässiga bortfall av svordomar eller skällsord med språkväxling och inga egentliga översättningslösningar.

Den femte och sista kategorin gäller sådana fall där ett skällsord eller en svordom med språkväxling lagts till i måltexten på ett sådant ställe där det inte finns ett motsvarande uttryck i källtexten. I och med att källtexterna är utgångspunkten för vår analys har vi i resultaten beaktat endast tillägg om de finns i samma mening där ett skällsord eller en svordom med språkväxling förekommit i källtexten (t.ex. tillägget *abgefuckte* i tabell 3).

4.2 Översättningarna till finska

Resultatet av analysen av de finska översättningarna presenteras i tabell 4. Antalet exempel i AFU⁶ är sammanlagt 88, eftersom en del av källtexten som innehåller en svordom med språkväxling saknas i den finska översättningen.

---

⁶ I avsnitt 4.2, 4.3 och 4.4 använder vi förkortningarna SC och AFU även då det handlar om den finska, tyska eller engelska översättningen av romanerna.

Tabell 4. Översättningslösningar i de finska texterna

Svordom/skällsord med språkväxling har	Antal / Andel i SC	Antal / Andel i AFU
bevarats	29 st. / 58 %	45 st. / 51,1 %
översatts till målspråket	20 st. / 40 %	38 st. / 43,2 %
strukits	1 st. / 2 %	5 st. / 5,7 %
Summa	50 st. / 100 %	88 st. / 100 %

Det förekommer sammanlagt tre översättningslösningar i båda romanerna och den vanligaste är att svordomen eller skällsordet med språkväxling har bevarats. I några få fall har stavningen anpassats (t.ex. *sharmuta* > *šarmuta*) eller korrigerats (t.ex. *chara* > *khara*). I de finska översättningarna är det också vanligt att svordomen eller skällsordet översätts till finska, i de flesta fall med ett ord eller uttryck som baserar sig på något tabu. I AFU har till exempel i 88,9 procent av fallen ett finskt ord eller uttryck med tabu använts då svordomen eller skällsordet med språkväxling översatts till målspråket. Det verkar alltså som om det har varit viktigt att översätta svordomen eller skällsordet med ett motsvarande uttryck. I AFU har några fler svordomar och skällsord med språkväxling strukits än i SC, men i båda översättningarna är detta en marginell översättningslösning.

De finska översättningarna uppfyller Lapidus önskemål om hur sekvenser med språkväxling ska översättas, men i några fall har författarens val av element med språkväxling ifrågasatts då stavningar korrigerats. Språkväxling med element från andra språk än engelska har bevarats i måltexterna, medan engelska ord och uttryck antingen har bevarats eller översatts beroende på vilken språklig funktion de har. Språkväxlingen med engelska element har dessutom en annan ställning i och med att den är så vanlig i svenskt talspråk, och språkväxlingens funktion i källtexten är därför antagligen inte lika tydlig.

Valet av översättningslösning är kopplat till vilken språklig funktion svordomarna och skällsorden med språkväxling har och till vilka möjligheter målspråket erbjuder då det

gäller att bevara språkväxlingen i den aktuella språkliga funktionen.⁷ Då svordomen fungerar som interjektion och står relativt oberoende i kontexten (t.ex. *Shit man., Fuck, fuck, fuck.*) har språkväxlingen oftast bevarats (i SC i 68,4 % av fallen, i AFU 72,2 %). I SC gäller det också då svordomarna eller skällsorden med språkväxling står som riktade pejorativa uttryck (t.ex. *bitch*), de har bevarats till 80 procent. I AFU däremot har språkväxlingen bevarats i mindre utsträckning (45,8 %) då svordomen eller skällsordet har den här funktionen. Som förstärkande uttryck har svordomarna alltid bevarats i båda översättningarna (t.ex. *hela-fucking-hoito*), men den här funktionen är relativt ovanlig i undersökningsmaterialet (se tabell 2). Konstruktioner baserade på svordomar (t.ex. *fucka upp*) är normalt integrerade i satserna på ett annat sätt än till exempel interjektioner, och de översätts i de flesta fallen till finska i båda romanerna. Deras betydelse kan utgöra en central del av meningarna och i de här fallen kan det därför spela en underordnad roll att bevara språkväxlingen. Dessutom kan det faktum att finskan är ett syntetiskt språk här begränsa möjligheterna till språkväxling och möjligheterna att översätta element med språkväxling.

Tabell 5. Språkväxling och tabu i de finska texterna

	Antal / Andel i SC	Antal / Andel i AFU
Språkväxling+, tabu+	30 st. / 60 %	45 st. / 51,1 %
Språkväxling+, tabu-	0	0
Språkväxling-, tabu+	11 st. / 22 %	33 st. / 27,5 %
Språkväxling-, tabu-	9 st. / 18 %	10 st. / 11,4 %
Summa	50 st. / 100 %	88 st. / 100 %

I tabell 5 sammanfattas slutligen kombinationen av hur språkväxling och tabu bibehålls i de finska översättningarna. Språkväxlingen bibehålls i en knapp majoritet av fallen i AFU, i SC i något högre utsträckning. Då språkväxlingen försvinner är det i båda översättningarna vanligare att ord som baserar sig på något tabu används, men det finns också exempel på att både språkväxling och tabu försvinner.

⁷ Förutom den språkliga funktionen spelar den litterära funktionen säkert också en roll, men det sambandet har inte analyserats närmare.

4.3 Översättningarna till tyska

I den tyska översättningen av AFU finns alla översättningslösningar i vår kategorisering representerade, i översättningen av SC är det däremot tre av dem som förekommer. I tabell 6 presenteras antalen och de procentuella andelarna i respektive översättning.

Tabell 6. Översättningslösningar i de tyska texterna

Svordom/skällsord med språkväxling har	Antal / Andel i SC	Antal / Andel i AFU
bevarats	40 st. / 80 %	65 st. / 73,9 %
översatts till målspråket	8 st. / 16 %	19 st. / 21,6 %
bevarats och förklarats	2 st. / 4 %	1 st. / 1,1 %
strukits	0	3 st. / 3,4 %
lagts till	0	1 st. / 1,1 %
Summa	50 st. / 100 %	89 st. / 100 %

Den klart vanligaste översättningslösningen i båda översättningarna är att svordomen eller skällsordet med språkväxling har bevarats. Den här översättningslösningen används i samtliga språkliga funktioner som presenterades i tabell 2, men vanligast är den då svordomen står som interjektion. Som substantiv har orden med språkväxling anpassats till tyska och skrivs med stor begynnelsebokstav (t.ex. *Bullshit*, *Bitch*). I ett fall i SC, där en avvikande stavning används i källtexten för att visa hur personen uttalar ordet, har stavningen i den tyska översättningen normaliserats, *bea-ches* > *Bitches*. I AFU har stavningen på en arabisk svordom korrigerats (*chara* > *Khara*).

Även översättning med tyska ord och uttryck förekommer som översättningslösning i båda romanerna. I SC handlar det i samtliga fall om att andra ord och uttryck än svordomar och skällsord används i tyskan, i AFU finns det däremot också exempel på att uttrycken med språkväxling översätts med tyska svordomar eller skällsord. Alla funktioner finns representerade i de fall där denna översättningslösning använts. I funktionerna interjektion och förstärkande uttryck är det en ovanlig lösning, det finns ett exempel på en interjektion i SC (*joder* > *oh*) och ett exempel på ett förstärkande uttryck i AFU (*allti-fucking-hop* > *verdammte Scheiße*). I SC finns det inga riktade pejorativa

uttryck som översätts, men i AFU översätts 12 av 24, det vill säga 50 procent, av de pejorativa uttrycken, och här finns bland annat exempel på att *bitch* översätts (*Tussi, Hexe, Hure, Sklave, Braut*). I SC är det vanligast att översättningslösningen används då det handlar om konstruktioner baserade på svordomar, och det hittar man exempel på också i AFU. I båda romanerna översätts till exempel konstruktionen *fucka upp* med det icke-tabubelagda verbet *etw. vermässeln*. I AFU har den dock i många fall bevarats i en form som anpassats till tyskan, *abfucken*. Det enda tillägg som vi konstaterat i den tyska översättningen av AFU är just också en form av *abfucken*, i en mening där ett annat skällsord med språkväxling finns i den svenska källtexten. Exemplet finns i tabell 3.

De tyska översättningarna är de enda i vårt undersökningsmaterial där det finns exempel på svordomar och skällsord med språkväxling som bevarats och förklarats i form av en översättning till målspråket (*Putos. > Putos. Hurensöhne., Joder. > Joder. Ficken., Chara. > Khara. Scheiße.*). Till dessa har vi inte räknat sådana exempel där även källtexten innehåller en förklaring. Det finns några exempel i AFU där arabiska ord har förklarats med en svensk motsvarighet. I den tyska översättningen av SC har inga svordomar eller skällsord med språkväxling lämnats bort. I översättningen av AFU finns det tre sådana exempel.

I tabell 7 sammanfattas hur källtexternas språkväxling och tabu i fråga om svordomar och skällsord bibehålls i översättningarna till tyska.

Tabell 7. Språkväxling och tabu i de tyska texterna

	Antal / Andel i SC	Antal / Andel i AFU
Språkväxling+, tabu+	42 st. / 84 %	67 st. / 75,3 %
Språkväxling+, tabu-	0	0
Språkväxling-, tabu+	0	9 st. / 10,1 %
Språkväxling-, tabu-	8 st. / 16 %	13 st. / 14,6 %
Summa	50 st. / 100 %	89 st. / 100 %

I båda de tyska översättningarna bibehålls både språkväxling och tabu i en majoritet av fallen. I översättningen av SC försvinner i de övriga fallen både språkväxling och tabu. I

översättningen av AFU bibehålls tabun även om språkväxlingen försvinner i cirka 10 procent av de analyserade fallen.

4.4 Översättningarna till engelska

I tabell 8 presenteras de översättningslösningar som finns i de engelska översättningarna samt deras antal och procentuella andel. I SC har en del av källtexten som innehåller en svordom med språkväxling lämnats bort, och därför är det sammanlagda antalet exempel i den engelska översättningen 49.

Tabell 8. Översättningslösningar i de engelska texterna

Svordom/skällsord med språkväxling har	Antal / Andel i SC	Antal / Andel i AFU
bevarats	47 st. / 95,9 %	76 st. / 85,4 %
översatts till målspråket	2 st. / 4,1 %	12 st. / 13,5 %
strukits	0	1 st. / 1,1 %
Summa	49 st. / 100 %	89 st. / 100 %

Även de här översättningarna följer Lapidus rekommendation. Den klart vanligaste översättningslösningen i båda översättningarna är att svordomen eller skällsordet med språkväxling har bevarats, i vissa fall med en liten modifikation (t.ex. *jag blir bara så pissed off* > *I just get so pissed*). Eftersom källtexten innehåller många engelska element, leder detta till att språkväxlingen försvinner i en stor del av fallen. Som det framgår av tabell 9 bibehålls språkväxlingen i AFU i knappt 16 procent av fallen, i SC i drygt 30 procent. Här handlar det ändå inte om någon mekanisk överföring, utan om en översättningsprocess där ett element översätts med samma element (Hermans 2007).⁸

I de engelska översättningarna förekommer dessutom så kallad intralingval översättning då engelska element har översatts med andra engelska element (t.ex. *shit, vad chill* > *damn, it was gonna be sweet*). Här används det engelska ordet *shit* i källtexten på ett sätt som är typiskt för svenskt talspråk, och i den engelska översättningen används en annan

⁸ Eftersom de engelskspråkiga översättningarna är så pass avvikande, har vi inte närmare analyserat sambandet mellan valet av översättningslösning och svordomarnas och skällsordens språkliga funktion.

engelsk svordom som har ansetts vara mer naturlig i den aktuella kontexten. Den här typen av översättningslösning har dock en underordnad betydelse i de engelska översättningarna, i SC förekommer det i 4,1 procent av fallen och i AFU i 13,5 procent. Interlingval översättning förekommer inte i de engelska måltexterna. Vidare har en svordom med engelsk språkväxling strukits i AFU. Förklaringar, som fanns i de tyska översättningarna, finns inte i de engelska översättningarna.

Tillägg finns inte med som kategori i tabell 8 i och med att det inte förekommer några tillägg i de engelska översättningarna i de meningar där ett skällsord eller en svordom med språkväxling förekommit i källtexten. Däremot finns det tillägg med språkväxling på andra ställen i de engelska översättningarna, vilket gör att texterna innehåller mer språkväxling än resultaten i tabell 8 signalerar. Det finns till exempel flera tillägg i SC med spanska element, och i båda översättningarna finns det en del tillägg med svenska element, som skällsordet *blatte*. De svenska elementen knyter översättningen starkare till källtexternas språkliga och kulturella miljö, medan tilläggen med arabiska och spanska element åskådliggör källtexternas språkväxling. För att ge en bild av tilläggen kan vi nämna att det till exempel på de första 100 sidorna i AFU finns 23 tillägg med språkväxling, varav 22 är svordomar och skällsord.

Tabell 9. Språkväxling och tabu i de engelska texterna

	Antal / Andel i SC	Antal / Andel i AFU
Språkväxling+, tabu+	15 st. / 30,6 %	14 st. / ~ 15,7 %
Språkväxling+, tabu-	0	0
Språkväxling-, tabu+	34 st. / 69,4 %	74 st. / ~ 83,1 %
Språkväxling-, tabu-	0	1 st. / ~ 1,1 %
Summa	49 st. / 100 %	89 st. / 100 %

Som resultatet i tabell 9 visar bibehålls tabun i båda romanerna i samtliga fall förutom ett, och tilläggen med språkväxling verkar dessutom i många fall vara slang samt ord och uttryck med tabu. Av de översättningar vi analyserat skiljer sig översättningarna till engelska i vissa avseenden mest från källtexterna, men samtidigt verkar de engelska texterna innehålla fler element som speglar språkbruket i Stockholms undre värld än de finska och tyska översättningarna.

5 Sammanfattning

Att översätta litterära texter med språkväxling är en utmaning för översättaren. Språken som används har olika kopplingar till käll- och målkulturen och utmaningen kan till exempel vara att avgöra hur man hanterar språkväxling med element från det språk som man översätter till. Språkväxlingen har olika litterära funktioner i källtexten och översättaren måste avgöra vad som ska prioriteras i måltexten. Översättaren agerar dessutom i en omgivning där andra aktörer kan påverka slutresultatet, bland annat källtextens författare som likt Lapidus kan ge rekommendationer till översättarna. I vår artikel har vi visat hur svordomar och skällsord med språkväxling i SC och AFU har översatts till finska, tyska och engelska.

Resultatet av vår analys berättar att översättningarna uppvisar stora likheter men även en del skillnader. De liknar varandra i det avseendet att det i samtliga översättningar är vanligast att en svordom eller ett skällsord med språkväxling har bevarats, ibland med en viss modifiering. I samtliga översättningar är den näst vanligaste översättningslösningen att svordomen eller skällsordet med språkväxling översätts till mål språket. Denna översättningslösning är betydligt vanligare i de finska översättningarna än i de tyska och engelska översättningarna. I de engelska översättningarna handlar det i dessa fall alltid om intralingvala översättningar.

Strykningar är ovanliga i alla översättningar, och de tyska översättningarna är de enda där det förekommer några enstaka fall där svordomen eller skällsordet har bevarats och förklarats samt ett fall där ett tillägg har gjorts i samma mening där ett skällsord med språkväxling förekommit i källtexten. De engelska översättningarna uppvisar däremot tillägg med språkväxling från bland annat spanska och svenska på andra ställen i texterna. Tabun har bibehållits i de flesta fall i alla översättningarna. I de engelska översättningarna gäller det i nästan 100 procent, i de tyska i cirka 85 procent och i de finska översättningarna i cirka 80 procent av fallen. Översättningarna följer i huvudsak Lapidus rekommendationer. Det är i de flesta fall engelska ord och uttryck som har översatts till mål språket. Element från andra språk har i allmänhet bevarats.

Slutligen kan konstateras att valet av översättningslösning påverkats av vilken språklig funktion svordomen och skällsordet med språkväxling har. Ord och uttryck som används som interjektioner kan vanligtvis enklare bevaras i målspråket, i och med att de normalt står ensamma eller i början eller slutet av en mening. Däremot innebär konstruktioner baserade på svordomar ofta en utmaning för översättaren, eftersom det inte alltid finns ett motsvarande uttryck i källtexten som omfattar både språkväxling och baserar sig på något tabu.

Litteratur

- Andersson, Lars-Gunnar & Peter Trudgill (1992). *Bad language*. London: Penguin Books.
- Beers Fägersten, Kristy (2012). Fucking svenska! *Språktidningen* 11. [Citerat 28.5.2015]. Tillgänglig: <http://spraktidningen.se/artiklar/2012/09/fucking-svenska/>
- Davies, Eirlys E. & Abdelali Bentahila (2008). Code switching as a poetic device. Examples from rai lyrics. *Language & Communication* 28, 1–20.
- Delabastita, Dirk & Rainier Grutman (2005). Introduction. *Linguistica Antverpiensia, New Series – Themes in Translation Studies* 4, 11–34.
- Enell-Nilsson, Mona & Minna Hjort (2013). ”Fuck sådant.” Snabba cash -romaanin monikielisisistä voima- ja haukkumasanoina sekä niiden suomen-, saksan- ja englanninkielisistä käännöksistä. *MikaEL* 7, 95–110. [Citerat 28.5.2015.] Tillgänglig: https://sktl-fi.directo.fi/@Bin/319340/Enell-Nilsson%20ja%20Hjort_MikaEL_2013.pdf/
- Eriksson, Harriet & Saara Haapamäki (2011). Att analysera litterär flerspråkighet. I: *Svenskan i Finland* 12, 43–52. Red. Sinikka Niemi & Pirjo Söderholm. Joensuu: University of Eastern Finland.
- Grutman, Rainier (2006). Refraction and recognition. Literary multilingualism in translation. *Target* 18 (1), 17–47.
- Hermans, Theo (2007). *The Conference of Tongues*. Manchester: St. Jerome.
- Hjort, Minna (2007) Kirošana vai voimasana ja muita karkeitä terminologisia pohdintoja. I: *Översättningsteori, fackspråk och flerspråkighet. VAKKI-symposium XXVII Vasa 9–10.2.2007*, 74–84. Red. Nina Niemelä & Esa Lehtinen. Vasa: Vasa universitet.
- Hjort, Minna (2014). Perkele – a literary companion. A glimpse at the function and frequency of the Finnish swearword in translated and non-translated contemporary fiction. I: *Swearing in the Nordic Countries. Copenhagen 6 December 2012*, 125–150. Red. Marianne Rathje. Köpenhamn: Dansk Sprognævn.
- Ingo, Rune (1990). *Lähtökielestä kohdekieleen. Johdatusta käännöstieteeseen*. Helsinki: WSOY.
- Koivunen, Anu (2013). Privat e-postkommunikation.
- Lantto, Hanna (2012). Code-switching, swearing and slang: The colloquial register of Basque in Greater Bilbao. *International Journal of Bilingualism* 0 (0), 1–16. [Published online before print.]
- Lapidus, Jens (2006). *Snabba cash*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Lapidus, Jens (2007). Ordlistor skickade till översättarna.
- Lapidus, Jens (2008). *Aldrig fucka upp*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Lapidus, Jens (2010). *Rahalla saa*. Översättning Anu Koivunen. Helsinki: Like.
- Lapidus, Jens (2010). *Siisti kosto*. Översättning Anu Koivunen. Helsinki: Like.
- Lapidus, Jens (2011). *Spür die Angst*. Översättning Antje Rieck-Blankenburg. Frankfurt: Fischer Taschenbuch Verlag.
- Lapidus, Jens (2012). *Easy Money*. Översättning Astri von Arbin Ahlander. Basingstoke/Oxford: Macmillan Publishers.
- Lapidus, Jens (2012). *Mach sie fertig*. Översättning Antje Rieck-Blankenburg. Frankfurt: Fischer Taschenbuch Verlag.

*Om översättning av svordomar och skällsord med språkväxling i
Jens Lapidus romaner Snabba cash och Aldrig fucka upp*

- Lapidus, Jens (2014). *Never screw up*. UK edition. London: Pan Books.
- Ljung, Magnus (1983). Fuck you shithead! Om översättningen av amerikanska svordomar till svenska. I: *Från språk till språk*, 277–295. Red. Gunnel Engwall & Åsa af Geijerstam. Lund: Studentlitteratur.
- Ljung, Magnus (2006). *Svordomsboken. Om svärande och svordomar på 23 andra språk*. Stockholm: Norstedts.
- Myers-Scotton, Carol (1993). *Duelling Languages. Grammatical Structure in Code-Switching*. Oxford: Clarendon.
- Sternberg, Meir (1981). Polylingualism as reality and translation as mimesis. *Poetics Today* 2 (4), 221–229.
- Tidigs, Julia (2007). Flerspråkig litteratur: problem eller möjlighet? *Ikaros* 2/2007. [Citerat 28.5.2015.] Tillgänglig: http://www.kaapeli.fi/~fbf/ikaros/arkiv/2007-2/flersprakig_litteratur.pdf/
- Tiittula, Liisa & Pirkko Nuolijärvi (2013). *Puheen illuusio suomenkielisessä kaunokirjallisuudessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Zabalbeascoa, Patrick (2000). From techniques to types of solutions. I: *Investigating Translation*, 117–127. Red. Allison Beeby, Doris Ensinger & Marisa Presas. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

